TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA O’QUVCHILARINING KASBGA MOSLASHISH KO’NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Usmanova Shoira Baxriyevna

Qarshi ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta’lim-tarbiya jarayonida o’quvchilarining kasbga moslashish ko’nikmalarini shakllantirish haqida ayrim ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so’zlar: ta’lim, tarbiya, ko’nikma, axborotlarni tahlil qilish ko’nikmasi, gnostik ko’nikmalar, konstruktiv ko’nikmalar, tashkiliy ko’nikmalar, zamonaviy ta’lim, shaxslararo munosabatlar.

Yangi O’zbekistonni barpo etish – bu shunchaki hohish-istak, subektiv xodisa emas, balki tub tarixiy asoslarga ega bo’lgan, mamlakatimizdagi mavjud siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy,ma’naviy-ma’rifiy vaziyatning o’zi taqozo etayotgan, xalqimizning asriy orzu-intilishlariga mos, uning milliy manfaat-lariga to’la javob beradigan o’bektiv zaruratdir [1,5].

Bunday zaruriyatni chuqur anglagan har-bir ustoz-pedagog o’zi ta’lim berayotgan o’quvchidagi bor bilim salohiyatni yuzaga chiqarish uchun harakat qilishi, o’quvchilarning kasbga moslashtirish bo’yicha egallashlari lozim bo’lgan eng ahamiyatli ko’nikmalarni aniqlamog’i va shakllantirmog’i lozim. O’quvchilarda shakllantirish va rivojlantirish muhim bo’lgan ko’nikmalar quyidagilar bo’lib, ularni o’quvchilar ongu tafakkurida singdirish muhim vazifalardandir.

Axborotlarni tahlil qilish ko’nikmasi - Ushbu ko’nikma o’quvchilarning kasb tasnifi, uning asosiy turkumlariga xos umumiy xususiyatlarni bilishi, kasblarning murakkablik omillarini tahlil qila olishi bilan baholanadi;

Gnostik ko’nikmalar - U kasbi bo’yicha talab qilinadigan shart-sharoitlar bilan o’quvchining qiziqishlari, mayllari, qobiliyatlari, salomatligi va boshqa sifatlarining o’zaro muvofiqligini aniqlash asosida baholanadi;

Konstruktiv ko’nikmalar - O’quvchi tomonidan kasbga doir shaxsiy rejaning mazmuni, bo’limlari va vazifasining asoslanishi, kasbga tayyorgarlik va kasb mahoratini oshirish usullarini egallaganligi [6,97].

Tashkiliy ko’nikmalar - Kasbga moslashtirish va kasbga xos bilimlarni, malakalarni egallash hamda diagnostik kasb maslahatidan foydalanishni, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarining o’quvchilariga bo’lgan talablarni, ularning bir-biridan farqini bilishi. Biz o’quvchilar tomonidan bilim va ko’nikmalarni o’zlashtirish sifatini tekshirish uchun hamda kasb tanlashda adashmaslik uchun o’quvchilar quyidagilarni bilishi va uddalashi kerakligini izlab topdik va quyida ularni taqdim qilamiz.

a) Mehnat va kasb turlariga bo’lgan o’z moyilligi, qiziqish va layoqatini oshirish;

b) Kasb-hunar bo’yicha mehnat sharoiti va mazmuni (predmeti, maqsadi, mehnat quroli, ishchining asosiy vazifalarini, bilimi, ko’nikmalari, mehnatni tashkillashtirishni;

v) Insonning shaxsiy xislatlari va sog`ligiga kasb tomonidan qo’yiladigan talablarni;

g) Kasb-hunar egallash va malaka oshirish yo’llarini (ishlab chiqarish jarayoni, kasb-hunar maktabida, maxsus kurslarda o’qish h.k.)

d) Tanlagan kasb-hunar bo’yicha ishlash mumkin bo’lgan eng yaqin korxonalar to’g`risidagi ma`lumotlarni, to’garaklarda ishtirok etish jarayonida o’z qiziqish va mo yillarni amaliyotda sinash;

e) Ma`lumotlar va maxsus adabiyotlar orqali kasblar bilan tanishish, mutaxassis bilan maslahatlashish, ishchi o’rni bilan tanishish;

j) Kasb-hunarga yo’naltirish Markazidan maslahatlar olish, amaliyotdan o’tish, shifokor maslahatini olish;

z) Kasb-hunar to’g`risidagi ma`lumotnomalarni va adabiyotlarni o’rganish;

Kim bo’lsam ekan? Mavzusidagi insholar yozish va o’qib tahlil qilish, bo’sh ishchi o’rinlari to’g’risida ish bilan bandlik tashkilotlari materiallari bilan tanishish va maslahatlashishni yo’lga qo’yish [6,108] .

Talim muassasalaridagi barkamol o’quvchi shaxsini tarbiyalashda kasbga moslashtirish ishlarining mazmunini belgilashdagi quyidagi fikrlarga amal qilish maqsadga muvofiq bo’ladi:

-darsdan tashqari mashg`ulotlar jarayonida o’quvchilarning umumta`lim, umummehnat bilim va ko’nikmalari darajasini oshirishning ishlab chiqilgan pedagogik texnologiyasini ta`lim tizimi amaliyotiga tadbiq qilish mumkin, deb hisoblaymiz. Talim muassasalaridagi o’quvchilarni kasbga moslashtirishda mehnat ta`limi bo’yicha darsdan tashqari mashg`ulotlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlagan holda o’quvchilarning kasb tanlashga oid bilim va ko’nikmalari turli mashg’ulotlar, mehnat ta’lim, darsdan tashqari mashg`ulotlarda o’quvchilarni kasbga moslashtirish ishlarining maqsadga muvofiq tashkil etilish bu mashg`ulotlarga muntazam ishtirok etuvchi o’quvchilarning umummehnat bilim va ko’nikmalari, umum ta`lim fanlaridan o’zlashtirish darajasi ko’pgina o’quvchilarda birmuncha past ekanligini kasbiy tarbiya tizimida quyidagilarga amal qilinishi lozim deb hisoblaymiz: -kasbiy tarbiya - tarbiyalanuvchi shaxsini oliy ijtimoiy qadriyat deb tan olish, har bir bola, o’smir va yosh yigit-qizning betakror hamda o’ziga xosligani hurmatlash, uning ijtimoiy huquqi va erkinligini e`tiborga olish; -yoshlarda istak va imkoniyat muvofiqdigi tuyg`usini qaror toptirish; -milliylikning o’ziga xos an`analari va vositalariga tayanish;

-shaxslararo munosabatlarda insonparvarlik, o’qituvchilar va o’quvchilar o’rtasidagi bir-biriga hurmat munosabatlari, bolalar fikriga e`tibor qilish, ularga mehribonlarcha munosabatda bo’lish; -kasbiy tarbiya jarayonida uzluksizlikka va turli yoshdagi bolalarni qamrab olishga alohida ahamiyat berish.

Mazkur ishlarning bajarilishida ilg`or tajriba va olimlarning fikrlari, g`oyalari bilan to’ldirilishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev.Sh.M “Yangi O’zbekiston strategiyasi”.Toshkent. “O’zbekiston” nashriyoti. 2021.464 b

2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O’zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.

3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.

4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha harakatlar strategiyasi to’g’risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami, 2017 y., 6-son, 70-modda

5. A.SHamshetova, R.N.Melibaeva, X.Usmanova, I.Haydarov. Umumiy psixologiya. T. 2018 6. SH.S.SHaripov, K.Davlatov, G.S.Nasriddinova.Kasbga yo’naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari. O’quv qo’llanma. –Toshkent. 2007. 146 b.